

A group of approximately 15-20 people, dressed in casual to business-casual attire, are standing on a wide, flat dirt embankment. They are looking in various directions, some towards the camera and others away. The ground is dry, brownish-grey soil with sparse green weeds. The background is a clear, bright blue sky. The overall scene suggests an outdoor event or a public gathering in a natural or undeveloped area.

Bouwen op ambitie

Architectuur Lokaal in 2010 | # 80

ARCHITECTUUR
LOKAAL

Bart Stuart en Klaar van der Lippe Foto John Lewis Marshall

De planontwikkeling van Bart en Klaar

Vrijdenkers in ruimtelijke planning

Bart Stuart en Klaar van der Lippe (kunstenaars) denken hardop mee over gebieden en gebouwen. Toch zijn ze projectontwikkelaar noch ontwerper. Hun taak? Lastige vragen stellen. 'Het verhaal bij een plan heeft vaak weinig met de realiteit te maken. Maar je maakt je niet populair als je dat hardop zegt.'

‘Wat wij doen heeft nog geen naam. Wij zijn als kunstenaar bezig met plekken. We denken mee over plannen voor gebieden en gebouwen. Klaar heeft een bouwkundige achtergrond, maar we ontwerpen niet en we zijn ook geen projectontwikkelaar. In elk geval zoeken we de buitenwereld op. Wat we doen schurkt aan tegen actievoeren. We willen geen kunst maken om in een museum te verstoppert. Maar we willen ook geen kunstjes doen voor een woningcorporatie om ervoor te zorgen dat hun huurders bevriend raken. Ons fascineert de relatie tussen idee en uitvoering: wat wordt er gezegd in de planvoorbereiding en wat gebeurt er vervolgens in het echt? Wat komt er terecht van esthetische en maatschappelijke uitgangspunten?’

Simpele vragen

‘Vaak hebben woorden weinig met de realiteit te maken. Dat valt ons iedere keer weer op. Misschien zien anderen het ook, maar zij zeggen het niet hardop. We geven op verschillende plekken in het land gastlessen aan studenten. Dan hebben we het erover dat je als ontwerper ook zelf een mens bent, met eigen uitgangspunten. In die gesprekken merk je dat zelfs jonge mensen de simpele vragen niet meer stellen. Als je je brood verdient met planontwikkeling, wil je de sfeer goed houden. Het maakt niet uit of je architect bent, of projectontwikkelaar, bankier of wethouder. Iedereen heeft anderen nodig voor dit project en voor andere projecten die nog gaan komen. Niemand gaat dan de sfeer bederven met lastige vragen.’

Opgeteld belang

‘De beroepspraktijk is dat je elkaar niet al te kritisch benadert. Marktwerving leidt er niet toe dat mensen eerlijk tegen elkaar zijn. Zzp'ers moeten allemaal zien rond te komen; zij kunnen zich echt geen kritische opstelling veroorloven. We bedoelen dat niet als beschuldiging. We zeggen niet dat in de bouw allemaal slechte mensen bezig zijn. En we proberen ook om de humor ervan in te zien. Maar het is wel onze rol om de lastige vragen te stellen; ons gaat het om de realiteit. Bij de producenten raakt de realiteit uit beeld. Niks Hollandse nuchterheid, het gaat ze om de goede sfeer onder de mensen die tafel zitten. Het opgeteld belang van iedereen die aan tafel zit, is niet het algemeen belang.’ ‘We hebben niet de pretentie dat wij tweeën het algemeen belang vertegenwoordigen, maar wij kunnen wel proberen dat mechanisme te doorbreken. Daarvoor moeten we zo onafhankelijk mogelijk blijven. Zie ons als burgers uit de tijd dat in Athene de democratie werd uitgevonden. Wij zijn professionele Atheners die willen toetsen of de argumenten kloppen. Als iets een algemeen belang moet dienen, stellen aan de orde of dat ook inderdaad gebeurt.

**‘Het opgeteld belang
van iedereen die aan tafel zit,
is niet het algemeen belang’**

Ooit hebben architecten en stedenbouwkundigen misschien deze rol kunnen spelen. Maar zij zijn inmiddels met handen en voeten gebonden door de zakelijke belangen van hun bureau of door hun carrière.’

Broedplaatsen

‘Het is voor ons allemaal begonnen met deze plek op het terrein van de oude NDSM-werf in Amsterdam-Noord. We hebben hier nu al meer dan tien jaar een atelier.

Destijds was niemand geïnteresseerd in deze uithoek. Pas later gingen gemeenten en woningcorporaties lannen ontwikkelen voor broedplaatsen, met betaalbare werkruimte voor kunstenaars. Dat was toen nog niet aan de orde.

De werf ging failliet in 1984. Voor de arbeiders bleef alleen een soort clubhuis over met het recht om daar levenslang gebruik van te maken. Dat functioneert trouwens nog steeds.’

Dumpplek

‘Jarenlang gebeurde er verder niets. Het werd een dumpplek voor criminelen, totdat kunstenaars het gebied ontdekten en opnieuw tot leven brachten. Zij zijn hier niet gaan zitten met gemeentelijke subsidie. De ateliers op deze scheepshelling hebben de overheid nooit een cent gekost. Wij hebben alles zelf betaald, van de kachel tot de waterleiding. En het heeft wel veel opgeleverd. Doordat we ons hier vestigden, zorgden we ervoor dat panden behouden bleven. Gewoon, door ze weer in gebruik te nemen en te onderhouden. Later kwamen de beleidsnota's, de planologische procedures en de projectontwikkelaars. En niet te vergeten de banken. Ken je het prachtige project van Trude Hooikaas? Zij heeft het initiatief genomen om het kraanspoor naast de werf te behouden door er een transparant kantoorblok op te zetten. Alles is van haar: het idee, de sfeer, het licht. Maar niet het geld en de grond. Het resultaat is dat het kantoor voor

Trude zelf te duur is en dat de ING het voor het zeggen heeft.

Dát typeert het huidige systeem.’

‘Door onze lange geschiedenis op het NDSM-terrein hebben we hier al veel zien langskomen. Dat was een praktijk-

cursus waarin we geleerd hebben hoe Nederland werkt. Gelukkig slagen we er nog steeds in om ons te verbazen en te relativiseren. Hier ligt onze basis, maar we zetten onze ervaring ook in voor een woningbouwplan in de duinen of een visie op het centrum van Almelo. Het huidige politieke klimaat kan je zien als een verslechtering, maar wij vinden het juist heel interessant om te zien hoe van allerlei kanten aan een plan wordt getrokken. En hoe uitgangspunten weer ter discussie worden gesteld omdat ‘de mensen’ iets wel of niet zouden willen. We proberen dan vanuit een verlichte common sense te kijken

wat er echt aan de hand is en hoe je de echte behoefte kunt vaststellen. Het is in feite gunstig als zo'n debat gevoerd wordt. In de bouwwereld ontbreekt dat vaak.'

Fantasieën

'Je hoort dat we kritisch zijn op projectontwikkelaars, maar we geloven ook dat het mogelijk is om met hen samen te werken op een manier die wederzijds verrijkend is. We denken ook niet dat ontwikkelaars slecht zijn, helemaal niet. Ze hebben fantasieën zoals iedereen. Wij kunnen ze helpen om het resultaat fijner, mooier, waardevoller te krijgen. Met wie we ook werken, we blijven onafhankelijk. Voor ons moet de conclusie ook kunnen zijn dat je het geld beter niet kan uitgeven aan bouwen.'

**'We denken niet
dat ontwikkelaars slecht zijn.
Ze hebben fantasieën
zoals iedereen.'**

Besturen is illusie

'We zijn als buitenstaanders terecht gekomen in de wereld van ruimtelijke ordening. Nog steeds is het fascinerend om te zien hoe iedereen elkaar kent, elkaar overal weer tegenkomt en samenwerkt aan de instandhouding van het systeem. Wet-houders hebben het over stedelijke ontwikkeling alsof het allemaal te besturen is, maar dat is een illusie.

De man met het grote plan gaan we niet ontmoeten. Wat je wel kan doen is proberen de werkelijkheid draaglijker te maken. De vraag moet dan zijn hoe we ervoor kunnen zorgen dat de realiteit meer gaat lijken op wat we willen. Als het daarover gaat, brengen we begrippen in het gesprek waarvan mensen zeggen: 'Ja, inderdaad.' Het wordt opgepikt. Dat houdt ons optimistisch. Het helpt ook om het als een Grieks toneelstuk te zien met Elco Brinkman van Bouwend Nederland in de rol van Zeus. Met dat beeld kunnen we aan het eind van de dag weer vrolijk gaan slapen.'

Veelgestelde vragen aan het Steunpunt Ontwerpwedstrijden

- 1. Hoe weer ik prijsduikers?**
- 2. Hoe beoordeel je duurzaamheid?**
- 3. Wat zijn de voor- en nadelen van een traditioneel versus een geïntegreerd contract?**
- 4. Wat zijn de gevolgen van de WIRA (Wet Implementatie Rechtsbeschermingrichtlijnen Aanbesteden)?**
- 5. Klopt het dat bij de nadere selectie de wettelijke termijn van jaar niet van toepassing is op gevraagde referenties?**
- 6. Hoe richt ik een kwalitatieve - deels subjectieve - beoordeling in zonder het transparantiebeginsel te schenden?**
- 7. Hoe calculeer ik een te verwachten architectenhonorarium in?**
- 8. Waarom stuit een bankgarantie op bezwaren bij de architectenbranche? Hoe kunnen bezwaren zoveel mogelijk weggenomen worden zonder zekerheid in te leveren?**
- 9. Wat zijn gangbare kengetallen (liquiditeit en solvabiliteit) voor de architectenbranche?**
- 10. Hoe moet ik omgaan met (mogelijke) aanpassingen van de opdracht tijdens en na afronding van de aanbesteding?**

